

у великој посвећености језику, стекла је своје поборнике међу компетентнијим читаоцима, што несумњиво импонује овом писцу. Е, сад, да ли ће Срдић постати радикалнији у својим наредним књигама, у шта аутор овог текста сумња, или ће учинити помак ка већој разумљивости, остаје да се види, али оно што је сигурно јесте то да збирка *Сагоревања* представља значајан допринос српској приповедачкој уметности.

Срђан ВИДРИЋ

НОВА НОВОСАДСКА УРБАНОЛОГИЈА, VOL. 0.5

Зоран Ђерић, *Ујошреба града*, „Агора”, Зрењанин 2014

Чини се да Нови Сад има невероватну предност при урбанолошким истраживањима. То је град о коме можете написати студију примамљивог наслова попут *Ујошреба града*, а да у питању не буде тек маштовитост аутора. У таквој синтагми налази се и лепо парафразирани наслов једног великог новосадског романа, могућа скривена алузија на неке Лефеврове цитате (који су неретко говорили о инферналности града) и, на крају, одлично упућивање на феномен наратолошког „коришћења” Града од стране писаца. Овакав наслов потпуно осликава и примамљивост књижевног истраживања Зорана Ђерића, који се у *Ујошреби града* ухватио у коштац са једном фантастичном темом српске књижевности – мотивским и наративним третирањем Града у савременој прози новосадских аутора, што је проблематика коју је аутор потом покушао да продужи теоријом (а ово је тек посласаница!) да се сам термин „новосадска књижевност” може поставити не само као географска већ и као специфична стилско-тематска одредница. Одлична и иновативна претпоставка за понекад сувише монолитизирану српску науку о књижевности, још боља за Нови Сад, а изузетно повољна и за друге градове попут Крагујевца, Суботице, Ниша или Чачка, који би се можда, поведени квалитетним примером, одлучили за сличне истраживачке подухвате.

Пред Ђерићем се, дакле, нашао огроман изазов: истраживање новосадске урбанологије, којој у књижевној науци скоро да није посвећено пажње, и то на примеру дела која су већином и даље део књижевне садашњости, а не књижевне историје. Изазов је то у коме би аутор морао вешто и опрезно да барата модерним наратолошким и социолошким теоријама, да добро познаје историју простора који посматра, као и да нађе удобну границу између дискурса књижевне критике и књижевне теорије/историографије. Идући даље, истраживач би се том приликом морао посветити сложеном микрокосмосу новосадских савремених аутора

(које Ђерић побраја у уводном делу), у које спадају и високи модернисти и историјски постмодернисти, и класици и савремени писци, али и они аутори који уопште ни не припадају фонду српске већ румунске, мађарске или словачке књижевности. Страшна збрка вавилонска и александријска; страшна и, срећом, изазовна. Писац којим Ђерић започиње *Уиошребу града*, након уводног образлагања свог истраживања, јесте Милица Мићић Димовска, и таква Ђерићева одлука је одлична. Можда би било повољније, или барем лакше, књигу овакве тематике отворити макар поменима Кишу или Тишми, ослањајући се притом на солидан број већ написаних текстова о „њиховом” Новом Саду, али Ђерић је одабрао аутора који је, да кажемо, у складу са поетиком саме *Уиошребе града*: списатељицу која је квалитетна али делимично, чудновато и тихо скрајнута, свакако вредна реактуелизације. Тему о једном несрећно *андерграунд* месту српске књижевности Ђерић отвара причом о једном несрећно *андерграунд* писцу.

Читаоца ће, међутим, изненадити да у читавом поглављу посвећеном Милице Мићић Димовској готово да нема ни напомене о проблему урбаног. Тек у последњем делу ове микростудије, који ће бити посвећен списатељкином последњем роману, породичној хроници *Уиочишће*, Ђерић ће сажето указати на *иосшојање* урбане стране списатељкине прозе. Претходно ће, поводом њеног романа *Последњи заноси МСС*, Ђерић говорити из угла наратолошких теорија о стварним и фикционалним просторима, али притом неће ни покушавати да те информације повеже са проблемом „урбаног” или могућно „новосадског”. Остатак текста о Милице Мићић Димовској биће писан стилем специфичног синопсис-тумачења, то јест освртањем на неке мотиве њеног стваралаштва путем препричавања и тек успутних, минималистичких интерпретација одређених наративних фрагмената. Иако смо напоменули да би аутор овако замишљене студије морао пронаћи танану границу између дискурса књижевне критике и дискурса дубљег историјско-теоријског проматрања, Ђерић се махом служио искључиво оним првим, дакле стилем магазинске књижевне критике која комбинује рудиментарно (читаоцу неопходно) препричавање са благом назнаком интерпретативног дискурса. Овакав начин изражавања свакако је користан читаоцу који се, на пример, први пут упознаје са стваралаштвом Милице Мићић Димовске, али такав читалац неће наићи ни на какву полемику која се по тематици, али и храбрости, поклапа са Ђерићевим уводним најавама о проучавању „новосадског” и „новосадско-урбаног”. Осим неколико општих и неразрђених теоријских опаски које се тичу одређених наратолошких поставки Л. Долежела, овај део *Уиошребе града* неће донети никакве конкретизоване или нарочито свеже закључке.

Чак и када се Ђерић у поменутом последњем делу поглавља о Милице Мићић Димовској буде осврнуо на неке карактеристике урбаног

у њеним текстовима, и тада ће као истраживач остајати на површини, тек опажајући одређена проблемска места, али не улазећи у дијалог са њима. Ђерић тако уочава, на пример, списатељкин цитат о старој породичној кући, сад окруженој високим зградама: „Као острвце отпада које ће ускоро бити уклоњено.” Ђерићево „око” је добро: у питању није само згодан литерарни симбол, већ карактеристична промена парадигме новосадског урбаног *Lebensraum*-а, града који је у XX веку доживео видљиву метаморфозу из „вароши” у „град”, и који то преображење и даље преживљава. У Краљевића Марка, између стамбених зграда и на неколико стотина метара од Булевара ослобођења, и данас стоје три куће са тршчанним кровом; поред бензинских пумпи Булевара Европе, будуће магистрале и жиле куцавице тог дела града, имамо дивље баште зелениша и забачене, номадске ромске домове; на Грбавици и старој Детелинари и даље имамо џепове, између вишеспратница и фотокопирница, војвођанских кућа са ајнфорт капијама. Цитат Милице Мићић Димовске изврсно говори о граду који се бори са самим собом и простором око себе (подсетимо се да је добар део Новог Сада изграђен одузимањем и асфалтирањем мочварног подручја око Дунава), а његово детаљније проматрање довело би нас, можда, до неких универзалнијих идеја које се тичу Града и као друштвеног, а не само књижевног феномена. Актуелни пројекат „Београда на води”, рецимо, може се посматрати као нека врста архитектонске и социолошке хиперболе те старе куће која ће, *уоуић оиџада*, ускоро бити склоњена у корист стакла и пластике, па би тако студија која би донела ову врсту тумачења била релевантна не само као књижевно истраживање затворено у себе већ као тврди скуп знања значајних и за потребе „стварног” света.

Но, уместо свега тога Ђерић само наводи поменути цитат, тек скрећући пажњу на његово постојање, без икаквог комуницирања са њим, остављајући га да сам себе тумачи. Одељак *Уиоџребе ѓрада* посвећен прози Милице Мићић Димовске завршава се подједнако упрошћено, речима да нам њени романи и приповетке „делују пророчки, чак и злокбно, јер Милица Мићић Димовска више није међу нама”. Уместо да нам Зоран Ђерић скрене пажњу на (теоријске, поетске, друштвене итд.) разлоге тог валидног злослутног профетизма списатељке, поглавље се делимично неозбиљно завршава опаском да су њени урбани призори пророчки просто зато што списатељка није више међу живима (!).

Сличан поступак ће аутор *Уиоџребе ѓрада* користити и у остатку књиге. Заступљеним ауторима (седморо њих, од Милице Мићић Димовске до Саве Дамјанова) пажња ће бити посвећивана или у облику уопштеног препричавања, или путем сажетих теоријских, махом наратолошких и имаголошких проматрања која неће бити детаљније повезивана са проблематиком „урбаног” или „новосадског”. Биће то тек здружена, дајцестована, теоријски неповезана тумачења одређених савремених

писаца које стицајем околности, *off scene*, повезује Нови Сад као место личног боравка или место одвијања њихових романа. Зоран Ђерић се не може ни у ком случају назвати некомпетентним проучаваоцем књижевности, имајући у виду његово изврсно познавање модерне новосадске прозе и његову способност луцидног запажања занимљивих делова текста, али утисак је да је његов теоријско-читалачки ум у *Уиоџреби града* био растројен, дифузан, неусмерен, понекад чак и површан. *Уиоџреба града* чита се зато као збир интригантно уочених детаља, нажалост неповезаних златном нити некакве веће идеје; више као колекција ауторових критичких записа него као уједињена студија која би се ухватила у коштац са тако захтевном темом попут откривања могућег књижевног идентитета савременог и урбаног новосадског романа. Таквој студији било би неопходно једно снажно, усмерено научно присуство, док аутор *Уиоџребе града* више одаје утисак плутајућег субјекта.

Необичан је тај осећај неусмерености, или боље рећи неконцентрације који одаје *Уиоџреба града*. Не мислимо овом приликом само на Ђерићеве „пропуштене шансе”, тренутке када аутор неке елементе лепо уочава (као Новосађанин који је приде и здраво перцептиван читалац), али не покушава да их домисли до краја. Припрема овог издања, на пример, често је неуредна. С једне стране, на неколико места у књизи цитати неће бити на видљив начин одвојени од главног текста (рецимо курзивом или већим размаком), што читање може учинити напорним имајући у виду Ђерићеву навiku да цитате из прозних дела наводи често и опширно, преписујући и читаве пасусе. С друге стране, начин навођења референци мењаће се малтене од поглавља до поглавља, па ће Ђерић своје изворе наизменично наводити у заградама, фуснотама и на крају текста, додатно доприносећи утиску да *Уиоџребу града* читамо као збирку међусобно захефтаних текстова, а не као мисаоно и формално унификовану студију. Чак и у случају да ово одбацимо као случај нехотично лоше одрађене припреме издања, опет ћемо уочавати и примере методолошке неуредности. Део књиге посвећен Сави Дамјанову отвара се тако преопширним историјским прегледом књижевног облика „апокрифа”. Готово читаву половину поглавља посвећеног Дамјанову Ђерић ће утрошити на описивање утицајних библијских апокрифа, а потом и словенских апокрифа, одређених богумилских списа, као и подсећања на најзначајније средњовековне словенске ауторе апокрифне књижевности. Иако је поетика апокрифа ван сумње незаобилазна у случају бављења постмодерно-раблеовским писцем попут Дамјанова, утисак је да би уместо енциклопедијски опширног осврта на природу овог књижевног облика била довољна и напомена у виду кратког екскурса. Делује можда и незобилно то што је апокрифу, као маргиналном елементу у књизи овакве тематике, посвећено онолико простора колико и читавом поглављу о Ђорђу Писареву, док у исто време одељак о Војиславу Деспотову броји

свега три странице, од којих барем једну у целости заузимају претходно поменути прозни цитати.

Уйоџреба града књига је племените намере и повременог доброг опажања, али слабог реторства, која више представља збирку непенетративних есеја посвећених засебним прозним издањима него концентрисан, фокусиран пројекат који би се ухватио у коштац са захтевном тематиком и обједињеним корпусом текстова. Последњи део књиге, харизматично назван „Зло/употреба града”, једини је део Ђерићевог дела које представља органско и јасно постављено компаративно истраживање (у овом случају различитих имаголошких идентитета у делима модерних новосадских писаца) – али са својих двадесетак страница и овај део остаје великог замаха али малог домета, занимљив читаоцу тек као комплекс занимљивих истраживачких концепата који се, можда, у будућности могу проширити. *Уйоџреба града* уопштено личи тек на зачетак, збирку поставки и претпоставки од којих би могла настати нека напреднија студија. У оваквом облику, књига Зорана Ђерића представља колекцију на тренутке перцептивних, али умногоме неусмерених псеудокритичких текстова који могу бити корисни онима у потпуности непознатим са новијом новосадском прозом. За остале, *Уйоџреба града* остаће полунолти степеник који потенцијално води до много већих ствари.

Милош ЈОЦИЋ

ПЕСНИЦИ РАВНИЦЕ

Антологија *Девеџ боја Банайа*, прир. Драшко Ређеп, „Агора”, Зрењанин 2014

Географија духа је сивар зоиово заумна...

* * *

И после свеџа, Банай нам увек (пре)осијаје.

Драшко Ређеп

Мислим да је Бела Хамваш био тај који је писао о винима говорећи у исто време и о становништву и крају из ког одређено вино потиче. Не могу се са сигурношћу сетити цитата, али Хамваш би написао „у том крају вино окрепљује, чили, даје осећај лакоће и ведрости” или „вина тог краја су горка, опора, тешка као зима”, да би напоследку додао „као и људи одатле”. Луцидну каква јесте, покушајмо да, за потребе овог текста, обрнемо латентну формулу коју нам Хамваш предочава о утицају краја, односно завичаја, на живот и делатност људи и да кажемо да су